

БІОЛОГІЯ РОСЛИН

УДК 581.526.43 : 581.14/.95 : 712.4

БІОЕКОЛОГІЧНА ТА ДЕКОРАТИВНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕНДРОФЛОРИ ПАРКУ ІМ. В.В. МАЯКОВСЬКОГО М. ХАРКОВА

Гончаренко Я.В.

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

Обстежено парк ім. В.В. Маяковського і встановлено склад дендрофлори, який нараховує 26 видів дерев, кущів і ліан. Надано їх біоекологічні та декоративну оцінку. Показано обмеженість асортименту і необхідність його збагачення.

Ключові слова: озеленення, парки, декоративність.

Bioecological and decorative description of dendroflora of V. V. Majakovsky park. Gontcharenko Ja. V. — Park of V. V. Mayakovski have been inspected. Dendroflora is represented by 26 trees, bushes, lianas. Their bioecological and decorative description is given. Assortment scantiness and necessity of its enrichment is proven.

Key words: landscape gardening, park, ornamentality.

ВСТУП

Харків як велике промислове місто потребує озеленення, котре відбувається за рахунок парків, садів та скверів. На особливу увагу щодо питань озеленення заслуговують райони міста, в яких знаходяться промислові підприємства або інтенсивний рух автотранспорту. У 1930-х роках під час забудівлі району ХТЗ був споруджений парк ім. В.В. Маяковського. У 1990-х роках та на початку 2000-х він знаходився у занедбаному стані. Але з 2010 року у ньому почали активно проводити озеленувальні роботи та впроваджувати заходи, що спрямовують антропогенне навантаження.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Об'єктом досліджень була дендрофлора парку ім. В.В. Маяковського. Предмет досліджень — біоекологічні особливості дерев

і кущів, що застосовані для озеленення парку. Роботу виконували шляхом безпосередніх обстежень і досліджень об'єктів маршрутно-експедиційним методом. Зимостійкість рослин оцінювали за даними візуальних спостережень із використанням 8-бальної шкали С.Я. Соколова [4]: 1 – рослини не обмерзають; 2 – обмерзають бруньки або кінчики однорічних пагонів; 3 – обмерзають однорічні пагони; 4 – обмерзає дворічний приріст; 5 – обмерзає приріст останніх трьох років і багаторічні пагони у кроні; 6 – обмерзає стовбур до рівня штамбу; 7 – рослини вимерзають цілком, але поновлюються поростю; 8 – рослина гине цілком. Ознакою визрівання пагонів є лігніфікація клітинних оболонок деревини, причому спочатку виявляється лігнін «М», а потім лігнін «Ф». Зимостійкість пагонів визначається не тільки станом клітинних оболонок, але й накопиченням у клітинах крохмалю. У зв'язку з цим для деяких видів було проведено гістохімічні реакції за У. Дженсоном [2]: для зрізів пагонів проводили якісні реакції флороглюціном на лігнін «Ф»; $KMnO_4$ на лігнін «М»; реакцію на крохмаль. Посухостійкість у польових умовах оцінювали за трибальною шкалою С. С. П'ятницького: 1 – втрата тургору листків, котра легко відновлюється; 2 – незворотна втрата тургору та опіки листків по краях; 3 – зелені листки засихають і опадають, також опадають жовті листки, пошкоджуються пагони у кроні [3]. В окремих випадках посухостійкість оцінювали за наявністю плазмолізу в клітинах епідерми листків [2]. Відсутність плазмолізу вказує на те, що відбулася загибель клітини. Групи за строками початку квітування виділяли згідно з методикою Р. В. Галушко: 1 – ранньовесняноквітучі (березень); 2 – середньовесняноквітучі (квітень); 3 – пізньовесняноквітучі (травень); 4 – ранньолітньоквітучі (червень); 5 – середньолітньоквітучі (липень); 6 – пізньолітньоквітучі (серпень); 7 – осінньоквітучі (вересень-листопад) [1]. Тривалість квітування (у декадах): 1 – до 2-х декад; 2 – до 3-х; 3 – 4 та більше декади. Групу декоративності визначали за шкалою Р. В. Галушко [1], яку було модифіковано нами: 1 – декоративно протягом року; 2 – під час квітування; 3 – під час плодоношення; 4 – восени; 5 – навесні; 6 – під час вегетації, 7 – під час квітування та плодоношення.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Дендрофлора парку представлена 26 видами різних життєвих форм: 15 видів дерев, 10 видів кущів і одна ліана. Для озеленення використовуються автохтонні та інтродуковані види, їх розподіл відображено на рис. 1.

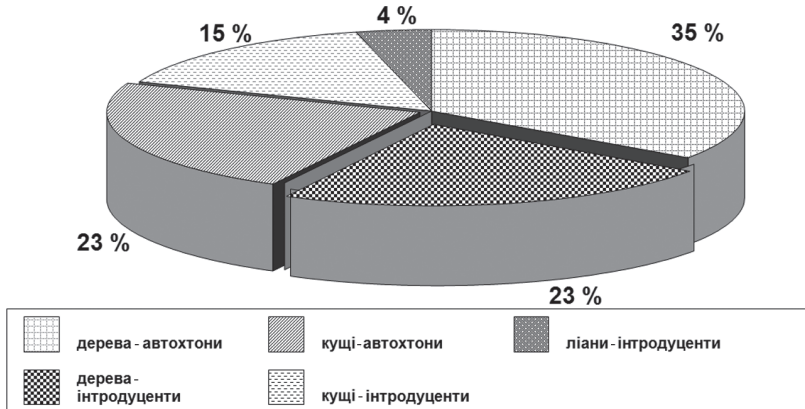

Рис. 1. Спектр розподілу паркових видів за їх походженням

Таким чином, інтродуковані види представлені у значній кількості і становлять 42%, що є характерним для озеленення парків і скверів м. Харкова. Це пов'язано із тим, що декоративноквітучих та декоративноплодних автохтонів не так багато для створення високодекоративних і стійких ландшафтних композицій.

Великого значення набувають біоекологічні показники для збереження декоративного вигляду деревами та кущами. Чим стійкіші види до заморозків та посух, тим менше вони пошкоджуються і вражаються шкідниками, що викликають хвороби.

За нашими дослідженнями, цілком зимостійкими є 18 видів (табл. 1.). В інших видів в умовах м. Харкова можуть обмерзати однорічні пагони або бруньки під час тривалих морозів. Так як для Харкова властиві не тільки екстремальні зими, але й тривалі посухи влітку, важливо відбирати посухостійкі види для озеленення. Цілком посухостійкими є 21 вид рослин. *Thuja occidentalis* L. та *Picea abies* (L.) Н. Karst. виявились не дуже посухостійкими і під час посух їх пагони у кроні пошкоджуються. Все це впливає негативно на декоративний вигляд рослин.

Щодо декоративних особливостей за строками початку квітання рослини розподілилися на шість груп. Відсутні представники із ранньовесняним квітанням. Середньовесняноквітучими є два види, але їх квітання не є декоративним. Пізньовесняноквітучі 10 видів і серед них тільки три види із декоративним квітанням. Посеред 7 ранньолітньоквітучих видів тільки один вид без декоративного квітання. *Amorpha fruticosa* L. та *Robinia pseudoacacia* L. є середньолітньоквітучими.

Таблиця 1

Біоекологічна та декоративна оцінка дендрофлори

№ з/п	Назва виду	Зимостій- кість	Посухо- стій- кість	Термін кві- тування	Тривалість квітнування	Група де- кративності
1	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	1	2	3	1	7
2	<i>Amorpha fruticosa</i> L.	2	1	5	1	2
3	<i>Betula pendula</i> Roth	1	1	2	1	6
4	<i>Caragana arborescens</i> Lam.	2	1	6	1	2
5	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	2	1	3	1	6
6	<i>Fraxinus excelsior</i> L.	1	1	2	1	6
7	<i>Ligustrum vulgare</i> L.	2	1	3	1	7
8	<i>Parthenocissus quinquefolia</i> (L.) Planch.	1	1	4	1	3
9	<i>Phellodendron amurense</i> Rupr.	2	1	4	1	6
10	<i>Philadelphus coronarius</i> L.	1	1	4	1	2
11	<i>Picea abies</i> (L.) H. Karst.	1	3	-	-	1
12	<i>Populus italica</i> (Du Roi) Moench	2	1	3	1	6
13	<i>P. nigra</i> L.	1	1	3	1	6
14	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	2	1	5	1	2
15	<i>Rosa canina</i> L.	1	1	4	2	7
16	<i>Salix alba</i> L.	1	1	3	1	6
17	<i>Salix alba</i> f. <i>vitellina pendula</i>	1	1	3	1	6
18	<i>S. fragilis</i> L.	1	1	3	1	6
19	<i>Sorbus aucuparia</i> L.	1	1	4	1	7
20	<i>Sambucus nigra</i> L.	2	1	4	1	7
21	<i>S. racemosa</i> L.	1	2	4	1	7
22	<i>Symphoricarpos albus</i> (L.) S.F. Blake	1	1	7	3	7
23	<i>Syringa vulgaris</i> L.	1	1	3	2	2
24	<i>Thuja occidentalis</i> L.	1	3	-	-	1
25	<i>Tilia cordata</i> Mill.	1	2	6	1	2
26	<i>Ulmus minor</i> Mill.	1	1	3	1	6

Caragana arborescens Lam. та *Tilia cordata* Mill. пізньолітньоквітучі види. *Symphoricarpos albus* (L.) S.F. Blake можна віднести до осінньоквітучих. На жаль, представлена дендрофлора налічує мало видів із раннім та пізнім початком квітнування. Не всі рослини мають де-

коративне квітування, і до їх групи відносяться 12 видів. Шість видів мають красиве квітування, сім – під час квітування та плодоношення. Протягом року зберігають декоративний вигляд *Picea abies* (L.) Н. Karst. та *Thuja occidentalis* L.

ВИСНОВКИ

Парк ім. В.В. Маяковського потребує реконструкції з метою більш цілеспрямованого та ефективного його використання. Цієї мети можна досягти за рахунок розширення асортименту дендрофлори. Перспективні види повинні характеризуватися раннім та пізнім квітуванням. Бажано мати види із тривалим квітуванням. Декоративний вигляд парку можна покращити й за рахунок введення шпилькових порід, що будуть зберігати декоративність протягом року й покращувати вигляд парку у зимовий період.

Література

1. Галушко Р. В. К методике определения адаптивной стратегии интродуцированных видов / Р. В. Галушко // Интродукция растений. – 1999. – №1. – С. 36–39.
2. Дженсен У. Ботаническая гистохимия / У. Дженсен. – М. : Мир, 1965. – 377 с.
3. Пятницкий С. С. Курс дендрологии / С. С. Пятницкий. – Х., 1960. – 422 с.
4. Соколов С. Я. Современное состояние теории акклиматизации и интродукции растений / С. Я. Соколов // Труды ботанического ин-та им. В. Л. Комарова АН СССР. – 1957. – Т. 6. – Вып. 5. – С. 34–42.

Биоэкологическая и декоративная характеристика дендрофлоры парка им. В.В. Маяковского г. Харькова. Гончаренко Я.В. – Исследован парк им. В.В. Маяковского и установлен состав дендрофлоры, который насчитывает 26 видов деревьев, кустарников и лиан. Предоставлена их биоэкологическая и декоративная оценка. Показана ограниченность ассортимента и необходимость его обогащения.

Ключевые слова: озеленение, парки, декоративность.